

37.13

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN

3

*Special
pædagogisk
bistand
1982*

ELEVER MED
BEVÆGELSESVANSKELIGHEDER

UNDERVISNINGSMINISTERIET

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN
3

*Specialpædagogisk
bistand
til elever med
bevægelsesvanskeligheder*

ISBN 87-503-4144-8

Forord

Reglerne om specialundervisning til elever med bevægelseshandicap findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 437 af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Denne vejledning uddyber bekendtgørelsen og omfatter elever på 1.-10. klassetrin, uanset om undervisningen gennemføres i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2. Derudover supplerer den vejledningen om specialpædagogisk bistand til småbørn. Beslutning om henvisning til specialundervisning træffes henholdsvis af læ-

rerrådet indenfor de rammer, der er fastlagt af kommunalbestyrelsen, og af amtsrådet.

Der er ofte brug for at supplere bestemmelserne i bekendtgørelsen om specialundervisning af bevægelseshæmmede elever med bestemmelser om specialundervisning på andre handicapområder.

Vejledningen er af praktiske grunde optaget i undervisningsministeriets almindelige undervisningsvejledningsserie, men det skal understreges, at der først og fremmest er tale om en uddybning af bekendtgørelsens bestemmelser og ikke om en undervisningsvejledning i egentlig forstand.

*Undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v.,
den 18. juni 1982*

Holger Knudsen

/ I. Skov Jørgensen

Indhold

	Side
1. Begreb og formål.....	7
1.1. Eleverne.....	7
1.2. Formål.....	8
2. Tidspunkt for iværksættelse af specialpædagogisk bistand	9
3. Indholdet af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand ..	10
3.1 Praktiske hjælpeforanstaltninger, herunder fysioterapi.....	10
3.2 Særlige hjælpemidler.....	11
3.3 Rådgivning	11
4. Undervisningens former.....	13
4.1 Særligt om undervisningen i specialklasser.....	13
5. Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand	14
6. Befordring	15
7. Folkeskolens afsluttende prøver.....	16
8. Fortsat uddannelse i og ud over folkeskolen samt overgang til erhverv .	18
9. Lærere og andet personale.....	19
9.1 Lærere.....	19
9.2 Hjælpepersonale	19
10. Skolebygninger og klasselokalets indretning og udstyr.....	20

BILAG

- I Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.
- II Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn.
- III Vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning efter folkeskolovens § 19, stk. 2.
- IV Cirkulæreskrivelse af 27. november 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.
- V Bekendtgørelse af 9. marts 1976 om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen.
- VI Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolens § 19, stk. 2.
- VII Cirkulæreskrivelse af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.

VIII Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om specialundervisning for voksne.

IX Fortegnelse over relevante love, bekendtgørelser, cirkulærer m.v.

X Litteraturliste.

1.1. Eleverne

Folkeskolens bevægelseshæmmede elever er børn og unge med medfødte eller erhvervede handicap, der påvirker førligheden og hæmmer fysisk udførelse, derunder deres deltagelse i skolens aktiviteter i en sådan grad, at særlige foranstaltninger er nødvendige.

Gruppen bevægelseshæmmede, der ofte bruges synonymt med motorisk handicappede, er en meget uensartet gruppe elever med sygdomme, der har vidt forskellige årsager, forløb og invalideringsgrader.

De motoriske handicap kan være en følge af cerebral parese, (f.eks. spasticitet), gigt og trafikskade. Det kan dreje sig om invaliderende sygdomme som hjertelidelser, blødersygdom og visse stofskiftesygdomme.

Som eksempler på medfødte bevægelseshandicap kan nævnes:

Knogleskørhed (osteogenesis imperfecta), der kan medføre knoglebrud eller knogledeformering.

Rygmarvsbrok (meningomyelocele), en mangelfuld sammenvoksning af rygsøjlen, der bevirker skade på rygmarven og nerverne.

Hofteskred (congenit hofte luksation), der kan give langvarige vanskeligheder.

Hjernelammelse (cerebral parese, ofte blot benævnt CP) forekommer i flere former, hvoraf den hyppigste er spasticitet, der viser sig som mangel-

fuldt kontrol over kroppens bevægelser. Andre former for CP er karakteriseret ved ufrivillige bevægelser (atetose) og svigtende evne til at få muskler til at samarbejde (ataksi). Spastisk lammelse ses tillige ofte som følge af trafikskade. Den kan være invaliderende for talen og indlæringen.

Andre bevægelseshandicap opstår senere i barndommen:

Muskelsvind (muskeldystrofi) ses hyppigt hos drenge og viser sig bl.a. ved tiltagende gangbesvær og muskeltræthed. Sygdommen har forskellige former, som ikke alle er fremadskridende.

Calvé-Legg-Perthés sygdom forekommer hos 3-15 årige drenge og giver i reglen kun forbigående gangbesvær og smerter i hofterne.

Den arvelige blødersygdom (hæmo-fili) hos drenge kan på grund af blødninger i ledene føre til bevægelseshæmning.

Ledegigt (reumatoid arthritis) kan i nogle tilfælde give varige fejlstillinger og nedsat muskelkraft.

Kroniske sygdomme som f.eks. hjertelidelser og sygdomme i luftvejene som f.eks. astma og cystisk fibrose kan medføre indskrænkning af barnets evne til at bevæge sig frit.

Epilepsi kendetegnes ikke som bevægelseshæmmende sygdom, men findes ofte sammen med f.eks. cerebral parese. Lærere bør være opmærksomme på sådanne symptomer. Foruden

de kendte krampeanfald kan der være anfald af bevidsthedssvækkelse af få sekunders varighed. Blandt følgerne heraf kan nævnes regne- og stavfejl, uopmærksomhed og forbigående klodset adfærd.

Da der er en snæver sammenhæng mellem et barns fysiske og psykiske udvikling, vil en elev med bevægelseshandicap, der ofte forekommer sammen med andre fysiske handicap, i en række tilfælde have psykiske handicap som f.eks. svag begavelse eller socialt og emotionelt betingede vanskeligheder.

1.2. Formål

I overensstemmelse med folkeskolelovens formålsbestemmelse er det hensig-

ten med den specialpædagogiske bistand at give elever med bevægelsesvanskeligheder mulighed for at udvikle sig i det miljø, der fysisk, psykisk og socialt giver de gunstigste betingelser med hensyn til selve skoleforløbet og tiden efter skolegangens ophør.

Reglerne om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 437 af 22. oktober 1979, som er optaget som bilag til vejledningen. Sværhedsgraden af tilgrundliggende sygdomme med deraf følgende motoriske vanskeligheder og eventuelle ledsagehandicap er bestemmende for formen af denne specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

Tidspunkt for iværksættelse af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

2

Bevægelseshæmmede elever bør modtage specialpædagogisk bistand så tidligt som muligt. Specialpædagogisk bistand til småbørn gives efter reglerne i bekendtgørelse nr. 433 af 22. oktober 1979 (se vejledningens bilag II). Hvor det drejer sig om medfødte eller tidligt opståede skader er det vigtigt, at specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der er iværksat før skolegangen, videreføres i nødvendigt omfang umiddelbart efter skolestart, bl.a. ved at de nødvendige hjælpemid-

ler er til rådighed, således at skolegangen bliver en naturlig fortsættelse af tiden forud.

Elever, der får en trafikskade, der vil kunne medføre bevægelseshæmning og sprog- eller talevanskeligheder, kan begynde undervisningen, mens de er indlagt på sygehus, jfr. undervisningsministeriets bekendtgørelse af 10. marts 1976 om sygeundervisning. I særlige tilfælde har undervisningen været påbegyndt uanset skoleferier.

3

Indholdet af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Bevægelseshæmmede elever, der har andre fysiske eller psykiske handicap, kan få specialundervisning på disse områder (jfr. bekendtgørelsens § 6). Et bevægelseshandicap i sig selv er kun i ringe grad bestemmende for indholdet af den undervisning, en bevægelseshæmmede elev har behov for. Elever med motoriske handicap har især behov for praktiske hjælpeforanstaltninger, eventuelt fysioterapi.

Ved undervisning i fremmedsprog kan selv elever, som ud over et motorisk handicap har sprog-talevanskeligheder, som medfører uforståelig tale, få udbytte af sprogundervisningens lytteforstå-øvelser, dersom det ikke kræves, at eleven svarer mundtligt. Svaret kan formuleres skriftligt, eventuelt på dansk.

3.1. Praktiske hjælpeforanstaltninger, herunder fysioterapi

Erfaringen med undervisning af elever med bevægelsesvanskeligheder har vist, at der undertiden er behov for en hjælper, der står til rådighed for den eller de elever, der skal hjælpes med personlige fornødenheder som spisning,

omklædning, toiletbesøg samt ledsagelse, f.eks. i frikvarter, under skolekørsel og til tandlæge. Endvidere assisterer hjælperen lærerne ved at støtte eleven i fag, der forudsætter en større beherskelse af motorikken og en større bevægelsesfrihed, end eleven er i besiddelse af, og samarbejder med fysio- og ergoterapeut ved løsning af praktiske opgaver.

Ergoterapeuter medvirker bl.a. ved udformning af særlige arbejdsredskaber og indøvelse i brugen af dem.

Fysioterapeuter har en mangesidig funktion i forhold til elever med bevægelsesvanskeligheder:

1. De giver eleverne fysioterapi, ofte efter samråd med talelærer og andre lærere.
2. De kan med deres specielle viden inddrages i tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisning i idræt og svømning.
3. De vejleder eleverne om sidde- og arbejdsstillinger samt forældre og medarbejdere om løfteteknik.

Endvidere betjener bevægelseshæmmede elever sig ofte af tekniske hjælpemidler, som de ikke kan udnytte uden hjælp.

3.2. Særlige hjælpemidler

Lærere og andre, som medvirker til specialpædagogisk bistand, sørger for, at de særlige hjælpemidler er til rådighed og tilpasset elevens aktuelle behov. Sådanne individuelle hjælpemidler er ofte resultatet af et samarbejde mellem lærere og terapeuter. I øvrigt tilpasser Folkeskolens Materialelaboratorium i Herning i samarbejde med elevens lærere undervisningsapparatur og undervisningsmaterialer efter elevens behov. Socialstyrelsen udgiver katalog over hjælpemidler, der i handelen.

Den tekniske udvikling på dette område går i øvrigt så hurtigt, at lærerne bør være opmærksomme på de mange forsøg og udviklingsarbejder, f.eks. med henblik på at fremstille apparatur til kommunikation for svært motorisk handicappede, hvis udtale eller stemme er så skadet, at deres tale ikke kan opfattes af omgivelserne. Ligeledes arbejdes der på at udvikle metodik og undervisningsprogrammer for ekspressivt sprogløse elever.

Som eksempel på sådanne hjælpemidler kan nævnes el-skrivemaskine tilkoblet impulsgivere, der aktiverer et lyspanel og fremkalder teksten på en almindelig TV-skærm.

Desuden et elektronisk mini-skriveapparat, som bringer indtastede informationer ud på papirsstrimmel

Af apparatur, som i øjeblikket er almindeligt anvendt i undervisningen af elever med motorisk handicap, kan i øvrigt nævnes:

El-regnemaskiner, hvortil nogle foretrækker regnestrimmel til kontrol af regnefunktionerne.

Sproglaboratorium og Language Master – begge med hovedtelefon.

Billedfremviser og tonefilmsanlæg.

Apparater til træning af perception, læse- og regnefunktioner, f.eks. data-maskiner.

Tachistoskop til tidskontrolleret fremførelse af billeder og tekster.

Der er gennem amtets hjælpemiddelcentraler mulighed for at få vejledning til valg og fremskaffelse af særlige hjælpemidler, som kan lette den handicappedes daglige tilværelse, jfr. bilstandslovens § 58 og socialministeriets cirkulære af 4. november 1975 om ydelse af hjælpemidler m.v.

Desuden har amtscentralen for undervisningsmidler som regel en særlig afdeling for undervisningsmidler til specialundervisning.

Særlige pædagogiske hjælpemidler og teknisk apparatur, som knytter sig til gennemførelse af undervisning, bekostes af det kommunale eller amtskommunale skolevæsen. Andre hjælpemidler, f.eks. tricykler og gangapparater (rollatorer), der er nødvendige for barnets funktion i hjemmet, finansieres over bilstandslovens § 58, § 40, stk. 1 og 2, § 46, stk. 1 og §§ 33 og 46 stk. 2. Ekstraordinært dyre hjælpemidler, der er nødvendige for gennemførelse af undervisningen – f.eks. kørestol på skolen og el-skrivemaskine – kan udlånes af amtskommunen.

3.3. Rådgivning

Ifølge bekendtgørelsens § 2, nr. 3 kan den specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever bl.a. omfatte

rådgivning til forældre og andre med tilknytning til eleven.

En familie med et bevægelseshæmmet barn har som regel behov for samtaler om og vejledning i, hvordan man løser netop dette barns problemer. Rådgivningen kan dreje sig om anvendelse af praktiske hjælpemidler, men også om udveksling af synspunkter om bestemte situationer og om, hvordan den handicappede bedst udnytter sine

muligheder. Sådanne opgaver må løses konkret, ofte bedst ved besøg i elevens hjem. Da forældre og pårørende hyppigt også har behov for at drøfte deres forhold med andre i samme situation, kan man give mulighed for at afholde møder, hvor elever med familie og lærere, eventuelt andre, f.eks. skolelægen og tilknyttede specialister, i fællesskab søger at belyse og løse nogle af problemerne.

De forskellige former for specialundervisning er nævnt i bekendtgørelsens § 3.

Bevægelseshæmmede elever, der er multihandicappede, undervises for en dels vedkommende i undervisningscentrenes specialklasser eller i amtskommunale specialskoler. De fleste elever med bevægelsesvanskeligheder kan dog undervises i almindelige klasser, men særlige hjælpemidler og hjælpepersonale vil ofte være påkrævet. Der er desuden mulighed for at henvise til andre former for specialundervisning, derunder supplerende specialundervisning, der som regel gives af elevens lærer i pågældende fag, jfr. bekendtgørelsens § 3, nr. 5 samt § 13, stk. 2.

4.1. Særligt om undervisning i specialklasser

I folkeskoleloven er det forudsat, at de almindelige bestemmelser om undervisningen i grundskolen og 10. klasse også omfatter elever, der får specialundervisning. Dog gælder bl.a. reglerne om elevtal i klassen, skoledistrikter og inddeling i klasser ikke for specialklas-

ser (specialskoler). I bekendtgørelsens § 4, stk. 2, er fastsat regler om antallet af elever i specialklasser. Ifølge denne bestemmelse må klassekvotienten ved skoleårets begyndelse ikke overstige 6-8. Det er ikke ualmindeligt, at svært multihandicappede elever stiller så store krav til lærerens forberedelse og undervisning, at dette elevtal er for stort. Til gengæld kan flere årgange om nødvendigt undervises sammen, når der ved stofvalg og metodik tages hensyn til elevernes aldersspredning og forskellige indlæringsvanskeligheder.

I nogle fag, f.eks. i musik, formning og idræt kan det være hensigtsmæssigt, at lærere i fællesskab underviser deres klasser.

Specialklassens undervisningsplan, herunder timestfordelingsplanen, udarbejdes under hensyntagen til elevernes særlige behov. Overskridelse af folkeskolelovens § 14 om den ugentlige og daglige undervisningstid kan efter aftale med forældrene ifølge bekendtgørelsens § 5 finde sted ved hold- og enkeltmandsundervisning. På den anden side kan elevernes træthed sætte en grænse for skoledagens længde.

5

Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Bekendtgørelsens § 7 er detaljeret i sin beskrivelse af henvisningsproceduren.

Lærerrådets beslutning om iværksættelse af specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 1 tages på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings rapport og forslag til foranstaltninger. Beslutningen træffes inden for de økonomiske rammer, der er fastlagt af kommunalbestyrelsen. Før der afgives skolepsykologisk rapport, har der normalt fundet drøftelser sted mellem barnets lærere, forældre og skolepsykologisk rådgivning. Lærerrådet kan bemyndige elevens lærere til at træffe beslutning om henvisning til specialpædagogiske foranstaltninger efter folkeskolelovens § 19, stk. 1.

Hvis en elev skønnes at have behov for specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, træffes beslutning herom af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Fremgangsmå-

den er beskrevet i undervisningsministeriets vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning af elever til specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, som er optaget som bilag. Da elever med motorisk handicap også kan have andre handicap, er det nødvendigt at kunne iværksætte undersøgelser og hjælpeforanstaltninger af anden art end dem, der vedrører undervisning foranlediget af elevens primære handicap.

Skolepsykologisk rådgivning tager i fornødent omfang kontakt til social- og sundhedsforvaltningen og medvirker til, at forældrene, hvor der er behov for det, retter henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen, jfr. bekendtgørelsens § 9 samt socialministeriets bekendtgørelse af 26. marts 1972 om underretningspligt over for de sociale udvalg.

Hvis en elev kun kan deltage i skolens undervisning, hvis der etableres særlig skolekørsel, er kommunen uanset skolevejens længde forpligtet til at sørge for denne kørsel. Forældre kan vælge selv at befordre deres barn og vil herfor modtage et månedligt beløb. Kommunen afholder udgiften til befordring af ledsager, hvis det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole. Den kan også opfylde sin forpligtelse til at sørge for befordring ved at afholde udgiften til anskaffelse og vedligeholdelse af kørestol, sygecykel o.lign., hvis eleven på denne måde kan klare skolevejen, ligesom kommunen, hvis elevens førlighed tillader det, kan henvise eleven til at benytte offentlige trafikmidler eller en for skolens øvrige

elever etableret befordringsordning. Der henvises til undervisningsministeriets bekendtgørelse af 9. marts 1976 om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen. For elever, som modtager specialundervisning i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, er der givet regler om befordring i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 435 af 22. oktober 1979. Bekendtgørelserne er optaget som bilag V og VI.

Befordringsudgifter kan i det omfang, de ikke dækkes af andre bestemmelser, ydes efter bistandslovens § 48. Det gælder bl.a. befordring til lægeordineret behandling, derunder fysioterapi, og til konfirmationsforberedelse, dersom denne udgift ikke afholdes af menighedsrådet.

Ud fra den betragtning, at prøverne skal give elever med motoriske vanskeligheder mulighed for at vise deres formåen, kan der gives særlige vilkår for disse elever i forberedelsestiden og i prøvesituationen.

Direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v. kan iflg. bekendtgørelse af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver § 41, jfr. cirkulæreskrivelse af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver (bilag VII), fravige gældende bestemmelser vedrørende folkeskolens prøver, når det findes begrundet i handicap.

Ansøgning om særlige prøvebetingelser skal normalt indsendes til direktoratet inden 1. februar og helst i løbet af efteråret i det skoleår, hvor prøven afholdes. Ved prøver i den ekstraordinære prøvetermin er sidste frist 1. oktober. Som dokumentation for de forhold, der anføres som dispensationsgrund, vedlægges erklæring fra skolepsykologisk rådgivning om handicappets indvirkning på det eller de fag, der er anført i ansøgningen. I nogle tilfælde vil det være nødvendigt at vedlægge en lægeerklæring.

Når prøven er afholdt under de særlige vilkår, som direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v. i de enkelte tilfælde har givet tilladelse til, forsynes prøvebeviset med en påtegning, hvis

udformning er fastsat af direktoratet i forbindelse med tilladelsen.

I ekstraordinære tilfælde kan der udarbejdes specielle opgaver til bevægelseshæmmede elever, f.eks. såfremt de ordinære opgaver forudsætter kurvetegning, som den handicappede ikke magter.

Eksempler på mulige individuelle fravigelser:

1. Vedrørende forberedelse til mundtlige prøver:

Forberedelsestiden kan forlænges.

Faglærer udpeget af skolelederen kan fungere som bisidder med det formål at foretage opslag i ordbøger, tabeller og lignende tilladte hjælpemidler. Bisidderen må ikke handle på eget initiativ, men kun efter elevens anvisninger.

2. Vedrørende mundtlig prøve:

Der bør gives eleven god tid til at udtrykke sig. I tilfælde af vanskeligt forståelig tale kan eleven støtte sig til skriftlig fremstilling.

3. Vedrørende skriftlig prøve:

Den fastsatte tid kan udvides, bl.a. med henblik på, at eleven efter behov kan indlægge hvilepauser. Faglærer kan fungere som bisidder med det formål på elevens anmodning at foretage opslag i de tilladte hjælpemidler og eventuelle andre manuelle

funktioner. Bisidderen må ikke handle på eget initiativ, men kun efter elevens anvisninger.

Opgaver i regning/matematik, der kræver tegning af kurver og lignende, kan afløses af en bred mundtlig fremstilling af et emne, eller i særlige tilfælde erstattes af opgaver, der ikke forudsætter tegning.

Anvendelse af el-skrivemaskine, hvilket forudsætter særskilt prøvelokale med sædvanligt tilsyn,

kræver ikke særlig tilladelse.

Da bevægelseshæmmede elever ofte tillige er indlæringshæmmede, skal det nævnes, at læseretardering i særlige tilfælde kan begrunde ændring af prøvevilkårene, f.eks. indtaling på bånd af længere tekster og opgaver i problemregning.

Vejledning vedrørende individuel fravigelse fra de almindelige prøvebetingelser forventes udsendt af undervisningsministeriet.

8

Fortsat uddannelse i og ud over folkeskolen samt overgang til erhverv

Efter folkeskolelovens § 3 a, stk. 2 kan der med undervisningsministeriets godkendelse tilbydes elever, hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte, undervisning i 11 år. Dette giver mulighed for at tilrettelægge et undervisningsforløb, således at eleverne i løbet af 11 år kan nå det samme som folkeskolens øvrige elever på 10 år, eventuelt indstille sig til folkeskolens afsluttende prøve efter det 11. skoleår.

Det er vigtigt, at lærere for bevægelseshæmmede elever medvirker til, at denne handicapgruppe udnytter de muligheder, samfundet råder over til uddannelse på særlige betingelser, f.eks. som beskrevet i »Redegørelse og forslag vedrørende indpasning af handicappede i de erhvervsfaglige grunduddannelser«, afgivet august 1975 til Forsøgsrådet for de erhvervsfaglige grunduddannelser.

I god tid før udskrivning af skolen bør eleven støttes i erhvervsvalg gennem forskellige praktikmuligheder og orientering om bistandslovens tilbud om praktisk og økonomisk hjælp.

Efter bekendtgørelsens § 11 skal skolepsykologisk rådgivning i forbindelse med skolegangens ophør orientere eleven og forældrene om muligheden for at få fortsat specialundervisning, se lov nr. 301 af 8. juni 1978 om specialundervisning for voksne og bekendtgørelse nr. 434 af 22. oktober 1979 om specialundervisning for voksne. Bekendtgørelsen er optaget som bilag VIII.

Skolepsykologisk rådgivning bør i fornødent samarbejde med arbejdsformidlingen og social- og sundhedsforvaltningen drage omsorg for, at elevens erhvervs muligheder udnyttes bedst muligt, jfr. socialministeriets bekendtgørelse af 26. marts 1976 og ændring af 19. juni 1979. Ansvar for vejledning om beskæftigelsesmuligheder for bevægelseshæmmede og om deres tilpasning i samfundet påhviler foruden klasselæreren også skolepsykologisk rådgivning, herunder skolekonsulenten for kuratorvirksomhed, eventuelt en konsulent, ansat af amtskommunen med denne opgave.

9.1. Lærere

Efter bekendtgørelsens § 13 gives specialundervisning til bevægelseshæmmede elever af lærere, der har modtaget uddannelse hertil, eller har gennemgået kursus, der er godkendt af undervisningsministeriet i denne henseende.

Undervisningen kan indtil videre gives af lærere med seminariernes pædagogiske speciale C eller Danmarks Lærerhøjskoles specialpædagogiske grundkursus.

Lærerne bør tilbydes fortsatte kursus. Endvidere bør der tilbydes tjene-

stefrihed til lærerne for at give mulighed for praktikophold, således at der bliver lejlighed til at overvære undervisning af andre børn med motoriske vanskeligheder.

9.2. Hjelpepersonale

Særlige hjælpefunktioner overfor bevægelseshæmmede elever, som omtalt i afsnit 3.1., udføres af hjælpere, som gennem uddannelse eller tidligere virksomhed har kvalificeret sig til arbejdet.

10

Skolebygninger og klasselokalers indretning og udstyr

Bevægelseshæmmede elever kræver et større areal end andre elever. Det gælder ikke blot for elever i kørestol og ståkasse, men også for elever med stokke og gangapparater. Dette sammen med pladskrævende udstyr og særlige pædagogiske hjælpemidler betyder, at 70 m² anses for normalt til en specialklasse.

Den centrale rådgivningstjeneste for skolebyggeri udsendte i 1980 en vejledning om de bygningsmæssige krav, der

må stilles til skoler, hvor man skal kunne modtage elever med forskellige handicap.

Opmærksomheden henledes også på Boligministeriets Bygningsreglement og på de korte og instruktive pjecer om boligindretning for motorisk handicappede, som er udsendt af Boligudvalget for Bevægelseshæmmede, Gl. Mønt 12, 3., 1117 København K., tlf. (01) 13 72 04 (jfr. i øvrigt afsnit 3.2 om hjælpemidler).

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever

I henhold til § 3, stk. 2, jfr. § 19, stk. 1 og 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

I. Begreb og formål

§ 1. Bestemmelserne i denne bekendtgørelse omfatter elever, som på grund af nedsat bevægelsesevne eller lignende fungerer således, at de har behov for særlig hensyntagen eller støtte.

Stk. 2. Formålet med specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er at fremme elevernes udvikling i overensstemmelse med de retningslinier, der er angivet i folkeskolelovens formålsbestemmelse, og at støtte dem ved overgangen fra skole til erhverv eller anden form for beskæftigelse.

§ 2. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand kan omfatte:

1. Specialundervisning og optræning i arbejdsmetoder, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af elevernes handicap.

2. Specialundervisning, der erstatter eller supplerer den almindelige undervisning i et eller flere fag, hvor eleverne på grund af deres handicap har vanskeligt ved at følge klassens undervisning.

3. Rådgivning til forældre og andre med tilknytning til eleverne.

4. Pædagogiske hjælpemidler.

II. Former for specialundervisning

§ 3. Specialundervisning kan gives under følgende former:

1. Specialundervisning i klassen, hvor eleverne fortsat undervises i deres almindelige klasse, men med bistand i enkelte timer af en lærer med særlig uddannelse, jfr. § 13, stk. 1.

2. Specialundervisning på hold, hvor eleverne modtager en del af eller hele undervisningen i et eller flere fag, mens de i øvrigt følger undervisningen i deres almindelige klasse.

3. Undervisning i specialklasse, hvor eleverne undervises i alle fag, således at tilhørsforholdet til deres almindelige klasse ophører, jfr. dog § 8, stk. 3. Sådanne klasser kan placeres på en almindelig skole eller en specialskole.

4. Enkeltmandsundervisning, hvor eleverne enkeltvis modtager en del af eller hele undervisningen i et eller flere fag, mens de i øvrigt bevarer tilhørsforholdet til deres egen klasse.

5. Enkeltmands- eller holdundervisning, hvor eleverne modtager et supplement til den almindelige klasseundervisning i et eller flere fag.

§ 4. Antallet af elever, som undervises sammen på hold, må ikke overstige 4, når eleverne modtager en del af undervisningen i det pågældende fag, og 6, når eleverne modtager hele undervisningen i faget.

Stk. 2. I specialklasser må elevtallet ikke ved skoleårets begyndelse overstige 6-8 elever, afhængigt af elevernes aldersspredning og undervisningsbehov som følge af funktionshæmninger. Undervisningen i specialklas-

ser suppleres i fornødent omfang med enkeltmands- eller holdundervisning.

Stk. 3. Varetages undervisningen efter stk. 1 og 2 af to eller flere lærere, kan elevtallet fordobles eller forhøjes tilsvarende. Gennemførelse af en sådan ordning forudsætter de pågældende læreres tilslutning i de enkelte tilfælde.

§ 5. Den ugentlige og daglige undervisningstid for elever, som modtager specialundervisning på hold eller som enkeltmandsundervisning, kan med forældrenes samtykke overstige de fastsatte maximale timetal i folkeskolelovens § 14, stk. 1 og 2.

§ 6. Bevægelseshæmmede elever vil tillige kunne henvises til folkeskolens øvrige specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand efter de herom gældende regler.

III. Fremgangsmåden ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

§ 7. Ved henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter § 2 anvendes følgende fremgangsmåde:

1. Såfremt en lærer får formodning om, at en elev er bevægelseshæmmet i en sådan grad, at det må antages at have indflydelse på elevens udvikling, skal han tage initiativ til, at eleven indstilles til undersøgelse ved skolepsykologisk rådgivning. Initiativet til undersøgelsen kan også udgå fra skolelægen, forældrene, andre, der udøver daglig omsorg for eleven, eller denne selv. Indstillingen foretages af klasselæreren. Forud for indstillingen drøfter klasselæreren elevens undervisningssituation med de øvrige lærere og med forældrene og eleven og søger herunder klarlagt, i hvilken grad handicappet påvirker elevens udvikling. Indstillingen sendes med skolelægens påtegning til skolepsykologisk rådgivning gennem skolens leder. Skolelægen sender endvidere eventuelle udtalelser fra speciallæge til rådgivningen.

2. Skolepsykologisk rådgivning sørger for, at der foretages en undersøgelse af eleven med fornøden bistand af andre sagkyndige. Heri indgår samtale med eleven og dennes forældre, som kan være til stede under undersøgelsen. Der tilsendes skolens leder og skolelægen en skriftlig rapport om undersø-

gelsen. Forældrene underrettes, når rapporten foreligger, og skal have adgang til at gøre sig bekendt med rapportens indhold.

3. I tilslutning til rapporten og efter samråd med eleven og forældrene samt klasselæreren og den eller de lærere, der i givet fald skal påtage sig specialundervisningen, stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om, under hvilken form og med hvilket indhold specialundervisningen og anden specialpædagogisk bistand bør gives. Forslaget bør også indeholde en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

4. Beslutning om henvisning til specialundervisning m. v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, træffes af skolens lærerråd på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag. Lærerrådet kan bemyndige elevens lærere til at træffe beslutningen. Forældrene skal underrettes om beslutningen.

§ 8. Skolepsykologisk rådgivning følger udviklingen hos de elever, der henvises til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, bl. a. gennem regelmæssige drøftelser med forældrene og klasselæreren og andre lærere, der forestår undervisningen. Modtager eleven kun en del af undervisningen i et fag som specialundervisning, skal skolepsykologisk rådgivning rådføre sig med klassens lærer i faget.

Stk. 2. På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning mindst én gang om året stilling til, om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1 kan begrænses, eller om den eventuelt bør udvides. Beslutning om, hvornår denne specialundervisning m. v. kan ophøre, træffes af skolens lærerråd på grundlag af forslag fra skolepsykologisk rådgivning. Forældrene skal underrettes om ændringer i elevens undervisningssituation.

Stk. 3. Fra specialklasser og holdundervisning, hvor eleven modtager hele undervisningen i et fag, kan eleven føres gradvis tilbage til den almindelige undervisning ved i en periode at modtage undervisning begge steder.

§ 9. Skolepsykologisk rådgivning kan opfordre forældrene til at søge bistand fra andre rådgivnings- eller behandlingsinstituti-

ner ner, eller den kan selv rette henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen med henblik på tilbud om rådgivning og vejledning eller andre hjælpeforanstaltninger.

IV. Andre bestemmelser

§ 10. Flytter en elev, der får specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, til en anden skole, herunder en skole uden for folkeskolen, skal den pågældende skole snarest muligt orienteres om, under hvilken form specialundervisningen m. v. har fundet sted. Denne orientering gives i forbindelse med elevflyttebeviset. Samtidig tilbagesender skolens leder rapporten om den skolepsykologiske undersøgelse til skolepsykologisk rådgivning.

Stk. 2. Optages en elev i en skole, der betjenes af en anden skolepsykologisk rådgivning end den, der betjener den fraflyttede skole, sender skolepsykologisk rådgivning efter samråd med forældrene rapporten til den pågældende rådgivning.

Stk. 3. Optages en elev i en skole, der ikke betjenes af en skolepsykologisk rådgivning, sender rådgivningen ved den fraflyttede skole en rapport om den seneste undersøgelse til den pågældende skoles leder, medmindre forældrene ønsker, at skolen alene orienteres efter reglerne i stk. 1.

§ 11. Hvis en elev ved skolegangens ophør har behov for fortsat specialundervisning eller for social rådgivning, orienterer skolepsykologisk rådgivning eleven og forældrene om mulighederne for at få denne bistand. Skolepsykologisk rådgivning bør i fornødent samarbejde med arbejdsformidlingen og social- og sundhedsforvaltningen drage omsorg for, at elevens erhvervs muligheder udnyttes

bedst muligt.

§ 12. Skolen skal medvirke til, at en i øvrigt kvalificeret elev ikke afskæres fra fortsat uddannelse på grund af bevægelseshandicapet. Den bør være opmærksom på mulighederne for at fravige almindelige regler vedrørende prøver og eksaminer.

§ 13. Specialundervisning til bevægelseshæmmede elever gives af lærere, der har modtaget uddannelse hertil eller har gennemgået et kursus, der er godkendt af undervisningsministeriet i denne henseende.

Stk. 2. Specialundervisning på hold i en del af fagets timer og enkeltmandsundervisning kan dog indtil videre gives af lærere uden specialuddannelse, men med praktisk erfaring på området. Den i § 3, nr. 5, nævnte supplerende specialundervisning gives dog så vidt muligt af elevens lærer i vedkommende fag.

§ 14. Specialundervisning af bevægelseshæmmede elever skal foregå i lokaler, der efter deres beliggenhed, størrelse og indretning må anses for egnede til formålet. Adgangsforholdene til skolebygningen og friarealerne bør være indrettet under hensyntagen til eleverne.

§ 15. Lærerrådets afgørelser kan indbringes for skolenævnet, der træffer den endelige administrative afgørelse, jfr. skolestyrelseslovens § 62, stk. 1, og § 27, stk. 2.

§ 16. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1980.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bekendtgørelse om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn

I henhold til § 3, stk. 2, og § 3 a, stk. 1, jfr. § 19, stk. 1 og 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

I. Anvendelsesområde og formål

§ 1. Til børn i børnehaveklasser tilbydes der specialpædagogisk bistand, hvis børnenes udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte.

Stk. 2. Til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, tilbydes der specialpædagogisk bistand, hvis børnenes udvikling på grund af sprog- eller talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte. Til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, og hvis udvikling af andre grunde kræver en særlig hensyntagen eller støtte, kan der tilbydes specialpædagogisk bistand.

Stk. 3. Formålet med den specialpædagogiske bistand er så tidligt som muligt at forebygge en fejludvikling hos barnet og/eller at begrænse virkningerne af barnets handicap.

II. Indhold og form

§ 2. Den specialpædagogiske bistand kan omfatte undervisning og træning af barnet, tilrettelagt efter dets særlige behov, samt instruktion og vejledning af forældrene eller andre, der udøver daglig omsorg for barnet. Der kan endvidere stilles særlige pædagogiske hjælpemidler til rådighed.

Stk. 2. Bistanden efter stk. 1 må tilrettelægges i samråd med forældrene og i fornødent samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen med henblik på samordning med

anden pædagogisk, sundhedsmæssig eller social indsats fra denne forvaltning til barnet eller forældrene.

§ 3. Den specialpædagogiske bistand skal gennemføres på en sådan måde, at den har størst mulig sammenhæng med barnets daglige tilværelse.

III. Fremgangsmåden ved iværksættelse og opfølgning af specialpædagogisk bistand

§ 4. Barnets forældre kan henvende sig til den kommunale skoleforvaltning eller til skolepsykologisk rådgivning med anmodning om specialpædagogisk bistand til barnet. Sker henvendelsen til skolepsykologisk rådgivning, foretager rådgivningen indberetning til skoleforvaltningen. Henvendelse kan også ske til social- og sundhedsforvaltningen, der lader anmodningen om specialpædagogisk bistand gå videre til skoleforvaltningen. Også andre med kendskab til barnet kan rette henvendelse til skolemyndighederne med henblik på fremsættelse af tilbud om specialpædagogisk bistand. Børnehaveklasselederens indstilling skal ske gennem skolens leder og med skolelægens påtegning.

Stk. 2. Skolepsykologisk rådgivning sørger for – efter samråd med forældrene – at der foretages en undersøgelse med fornøden bistand af andre sagkyndige. Heri indgår samtale med barnets forældre, som kan være til stede under undersøgelsen, og personale ved den dag- eller døgninstitution og/eller børnehaveklasse, hvor barnet er optaget, eller andre, der kan bidrage til belysning af barnets

behov. Der udarbejdes en skriftlig rapport om undersøgelsen, som – når der er tale om et barn i en børnehaveklasse – sendes til skolens leder og skolelæge. Forældrene underrettes, når rapporten foreligger, og de skal have adgang til at gøre sig bekendt med rapportens indhold.

Stk. 3. I tilslutning til rapporten og efter samråd med forældrene og eventuelt børnehaveklasselederen og de lærerkræfter, der i givet fald skal stå for den specialpædagogiske bistand, samt social- og sundhedsforvaltningen stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om hvilken specialpædagogisk bistand, der bør tilbydes for at hjælpe barnet. Forslaget bør indeholde en vurdering af bistandens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

Stk. 4. Beslutning om tilbud om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1 træffes af kommunalbestyrelsen eller efter dennes bemyndigelse på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag. Er barnet optaget i børnehaveklasse, træffes beslutningen af skolens lærerråd på grundlag af rådgivningens forslag.

§ 5. Såfremt kommunalbestyrelsen eller den, kommunalbestyrelsen har bemyndiget hertil, på grundlag af skolepsykologisk rådgivnings forslag finder, at den specialpædagogiske bistand, der skal tilbydes barnet, påhviler amtskommunen i medfør af folkeskolelovens § 19, stk. 2, foretager kommunalbestyrelsen – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – indstilling herom til amtsrådet. Er barnet optaget i børnehaveklasse, sender lærerrådet sagen til kommunalbestyrelsen, hvis det på grundlag af rådgivningens forslag finder, at barnet bør have specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Kommunalbestyrelsen afgør herefter, om den vil foretage indstilling til amtsrådet.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af, om den specialpædagogiske bistand i det konkrete tilfælde er omfattet af folkeskolelovens § 19, stk. 2 (vidtgående specialpædagogisk bistand) lægges vægt på handicappets sværhedsgrad, om barnet har behov for specialpædagogisk bistand af et sådant indhold og omfang, at bistanden ikke kan opfyldes ved kommunens egne foranstaltninger, og om udgifterne til bistanden væsentligt overstiger kommunernes

gennemsnitlige udgifter til specialpædagogisk bistand til småbørn.

Stk. 3. Amtsrådet træffer – eventuelt efter indhentet udtalelse fra amtskolepsykologen eller andre sagkyndige – beslutning om, hvorvidt det vil sørge for specialpædagogisk bistand til barnet.

§ 6. Skolepsykologisk rådgivning følger udviklingen hos de børn, der modtager specialpædagogisk bistand, bl. a. gennem regelmæssige drøftelser med de lærerkræfter, der forestår bistanden, og med forældrene og andre personer, der er i daglig kontakt med barnet.

Stk. 2. På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning med højst 6 måneders mellemrum stilling til, om bistanden kan begrænses, eller om den eventuelt bør udvides. Forslag om ophør af specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, udarbejdes af skolepsykologisk rådgivning efter samråd med forældrene. Beslutning herom træffes af kommunalbestyrelsen eller efter dennes bemyndigelse. Er barnet optaget i børnehaveklasse, træffes beslutningen om ophør af lærerrådet.

Stk. 3. Modtager barnet vidtgående specialpædagogisk bistand, udarbejder skolepsykologisk rådgivning – efter samråd med forældrene – forslag til begrænsning, udvidelse eller eventuelt ophør af bistanden. Amtsrådet træffer beslutning herom. Er barnet optaget i børnehaveklasse, bør lærerrådet have lejlighed til at udtale sig om forslaget, inden det ad sædvanlig tjenstlig vej sendes til amtsrådet.

§ 7. Inden barnet skal begynde i børnehaveklasse eller 1. klasse tager skolepsykologisk rådgivning initiativet til en drøftelse med barnets forældre, de lærerkræfter, som har forestået den specialpædagogiske bistand til barnet, barnets kommende børnehaveklasseleder eller klasselærer og eventuelt andre med kendskab til barnets særlige behov.

Stk. 2. I tilslutning til drøftelsen stiller skolepsykologisk rådgivning forslag om eventuel specialpædagogisk bistand til barnet i børnehaveklasse eller i 1. klasse. Forslaget stilles i så god tid, at der kan træffes beslutning, jfr. § 4, stk. 4, og § 5, stk. 3, inden barn-

net begynder i børnehaveklasse eller i 1. klasse.

§ 8. Skolepsykologisk rådgivning kan opfordre forældrene til at søge bistand fra andre rådgivnings- eller behandlingsinstitutioner, eller den kan selv rette henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen med henblik på rådgivning og vejledning eller andre hjælpeforanstaltninger.

IV. Andre bestemmelser

§ 9. Flytter et barn, der modtager specialpædagogisk bistand til en kommune, der betjenes af en anden skolepsykologisk rådgivning end den, der betjener den fraflyttede kommune, skal skolemyndighederne i denne snarest underrettes. Underretningen sker ved, at skolepsykologisk rådgivning i den fraflyttede kommune, efter samråd med forældrene, sender en rapport over den gennemførte bistand til skolepsykologisk rådgivning i den tilflyttede kommune, som søger kontakt med barnets forældre med henblik på fortsat bistand.

§ 10. Specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, og til børn i børnehaveklasser gives af lærere

eller børnehavepædagoger, der har gennemgået en uddannelse på Danmarks Lærerhøjskole inden for et relevant handicapområde eller anden tilsvarende uddannelse.

§ 11. Afgørelser, som de kommunale myndigheder – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – træffer om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet. Lærerrådets afgørelser om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, til børn i børnehaveklasser kan indbringes for skolenævnet, der træffer den endelige administrative afgørelse.

Stk. 2. Amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, og amtsrådets afgørelser efter stk. 1, 1. pkt., kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 12. Bekendtgørelsen træder i kraft 1. januar 1980.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Vejledende retningslinier om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2

(Til alle amtsråd, kommunalbestyrelser, skolekommissioner, skolenævn, skoleledere og ledende skolepsykologer)

1. Undervisningsministeriet har til hensigt at fremsætte forslag til lov om ændring af skolestyrelsesloven således, at kommunalbestyrelsen får indstillingsret og amtsrådet beslutningsret om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, jfr. § 3, stk. 2. Indtil nærmere regler herom foreligger, gives nedenstående vejledende retningslinier om henvisning af elever på 1.-10. klassetrin til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, der træder i kraft den 1. januar 1980.

2. Efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, jfr. § 3, stk. 2, påhviler det kommunen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte. Efter lovens § 19, stk. 2, påhviler det – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – amtskommunen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever, hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte.

Reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til folkeskolens elever er fastsat i følgende cirkulærer og bekendtgørelser, og de vejledende retningslinier om henvisning er et supplement til disse regler:

Undervisningsministeriets cirkulære af 4. februar 1972 om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning).

Undervisningsministeriets cirkulære af 22. maj 1974 om folkeskolens specialundervisning af læseretardedede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 25. august 1978 om folkeskolens specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Afgrænsningen af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

3. Afgørelsen af, om en elev skal have specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter bestemmelserne i folkeskolelovens § 19, stk. 2, (vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand) beror på et skøn i hvert enkelt tilfælde på grundlag af handicappets sværhedsgrad og en vurdering af, om eleven har behov for specialundervisning m. v. af et sådant indhold og omfang, at denne ikke kan ydes ved kommunens egne foranstaltninger. I skønnet kan også indgå en vurdering af størrelsen af udgifterne ved den nødvendige specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Medfører specialundervisningen m. v. omkostninger, som væsentligt overstiger, hvad der er almindeligt for specialklasseundervisningen i kommunerne, bør amtskommunen i henhold til § 19, stk. 2, sørge for bistanden.

Fremgangsmåden ved henvisning til og ophør af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

4. Hvis en elev på grund af et handicap har behov for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, skal kommunen sørge for elevens undervisning.

handicap har sådanne vanskeligheder, at det må antages at have indflydelse på elevens udvikling, følges de regler om fremgangsmåden vedrørende henvisning til specialundervisning m. v., som er anført i de cirkulærer og bekendtgørelser, der er nævnt under punkt 2. Efter disse regler udarbejder skolepsykologisk rådgivning forslag om, under hvilken form og med hvilket indhold specialundervisningen og anden specialpædagogisk bistand skal gives, samt giver en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

På grundlag af skolepsykologisk rådgiv-

nings forslag træffer lærerrådet – eller efter lærerrådets bemyndigelse elevens lærere – beslutning om henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller om sagens fremsendelse til kommunalbestyrelsen.

Kommunalbestyrelsen træffer herefter beslutning om, hvorvidt den vil indstille til amtsrådet at sørge for specialundervisning og

anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, til den pågældende elev. I bekræftende fald afgiver kommunalbestyrelsen indstilling til amtsrådet. Forældrene skal have underretning om vidtresendelse af sagen til kommunalbestyrelsen og om dennes beslutning om indstilling til amtsrådet.

5. Amtsrådet træffer, eventuelt efter indhentet udtalelse fra amtskolepsykologen eller andre sagkyndige, beslutning om henvisning af eleven til vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Amtsrådet kan indgå aftale med f. eks. en kommune, en privat skole eller med et andet amtsråd om at udføre undervisningen. Beslutningen om den nærmere placering af eleven bør så vidt muligt træffes i overensstemmelse med forældrenes ønske. Dette gælder særligt i tilfælde, hvor forældrene ønsker eleven undervist på en lands- eller landsdelsdækkende skole.

Beslutning om placering af en elev på en specialskole, således at eleven ikke kan bo hjemme, kan kun træffes med samtykke fra forældrene (forældremyndighedens indehaver).

6. Amtskommunen bør sørge for, at udviklingen hos de elever, der modtager vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, følges af en skolepsykologisk rådgivning, som regelmæssigt bør drøfte elevens undervisningssituation med elevens forældre og med den eller de lærere, der forestår undervisningen.

Forældrene skal underrettes om amtsrådets beslutning.

På grundlag af disse drøftelser tager skolepsykologisk rådgivning mindst én gang om året op til vurdering, om den vidtgående specialundervisning m.v. bør ændres eller ophøre, og udarbejder i givet fald forslag herom. Forslaget bør drøftes med elevens forældre, ligesom lærerrådet (elevens lærere) bør have lejlighed til at udtale sig om forslaget, inden det ad sædvanlig tjenstlig vej sendes til amtsrådet. Amtsrådet træffer herefter beslutning om ændring eller ophør af den vidtgående

specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.

7. Såfremt eleven efter ophør af den vidtgående specialundervisning m.v. har behov for specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, stiller skolepsykologisk rådgivning i den kommune, hvor eleven skal fortsætte sin undervisning, forslag herom efter reglerne i de cirkulærer og bekendtgørelser, der er nævnt under punkt 2.

Overgangsregler m.v.

8. Den undervisning, som eleverne pr. 1. januar 1980 modtager ved skoler, der efter lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg m.v. overtages af amtskommunerne og Københavns og Frederiksberg kommuner, samt ved undervisningscen-

tre for svært handicappede børn og observationsskoler, videreføres efter denne dato som specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Elevernes -udvikling følges efter de i punkt 6 nævnte retningslinier. Skolepsykologisk rådgivning bør snarest tage op til vurdering, om specialundervisningen kan ændres eller ophøre, og i givet fald stille forslag herom.

9. Kommunalbestyrelsens afgørelser kan – uden for Københavns og Frederiksberg kommuner – inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet, og amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet, jf. skolestyrelseslovens § 65.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bilag IV

Cirkulæreskrivelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand

(Til alle amtsråd, kommunalbestyrelser, skolekommissioner, skolenævn,
skoleledere og ledende skolepsykologer)

1. Efter § 3, stk. 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen skal der til børn, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte, gives specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand efter regler fastsat af undervisningsministeren.

Folkeskoleloven er som følge af særforordningens udlægning til amtskommunerne og kommunerne samt særforordningsundervisningens overførsel til undervisningsministeriets område ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978. Ændringerne træder i kraft den 1. januar 1980.

Ved ændringerne er bl. a. ovennævnte bestemmelse i § 3, stk. 2, ændret således, at der til de der omhandlede børn skal gives specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring, men kun en tydeliggørelse af, at specialpædagogisk bistand ikke er et alternativ til undervisning, men fortsat kan gives i tilknytning til såvel specialundervisning som almindelig undervisning.

De væsentligste lovændringer er i øvrigt:

1) Den nye bestemmelse i § 3a, stk. 1, om, at der efter regler, som fastsættes af undervisningsministeren, tilbydes specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen. Det påhviler kommunen at sørge for denne specialpædagogiske bistand, jfr. § 19, stk. 1, 2. pkt. Dette gælder dog ikke, hvis der er tale om vidtgående spe-

cialpædagogisk bistand, jfr. nedenfor under 2).

2) Bestemmelsen i § 19, stk. 2, om, at det uden for Københavns og Frederiksberg kommuner påhviler amtskommunen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn og unge – herunder børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen – som bor eller opholder sig i amtskommunen, og hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte.

3) Bestemmelsen i § 3a, stk. 2, om, at undervisningsministeren kan godkende, at der tilbydes elever, hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte, undervisning i folkeskolen i 11 år.

2. Indholdet og omfanget m.v. af folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever i grundskolen og 10. klasse vil fra 1. januar 1980 fremgå af følgende regler:

Cirkulære af 4. februar 1972 om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning).

Cirkulære af 22. maj 1974 om folkeskolens specialundervisning af læseretarderede elever.

Bekendtgørelse af 25. august 1978 om folkeskolens specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Vejledning af 22. oktober 1979 om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

De sidstnævnte fire bekendtgørelser fra 1979 er udformet således, at de omfatter specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter både folkeskolelovens § 19, stk. 1, som kommunerne skal sørge for, og § 19, stk. 2, som amtskommunerne skal sørge for.

De tre ældre regelsæt om henholdsvis observationsundervisning og specialundervisning af læseretarderede elever og af elever med generelle indlæringsvanskeligheder (tidligere benævnt svagtbegavede eller åndssvage) omfatter fra 1. januar 1980 ligeledes almindelig specialundervisning m.v. efter § 19, stk. 1, og vidtgående specialundervisning m.v. efter § 19, stk. 2. Skolepsykologens forslag om specialundervisning i henhold til disse regler, jfr. cirkulærernes og bekendtgørelsens § 8, nr. 3, bør således ligesom skolepsykologisk rådgivnings forslag om specialundervisning i henhold til bekendtgørelserne fra 1979, jfr. §7, nr. 3, tillige indeholde en vurdering af specialundervisningens karakter (folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller § 19, stk. 2).

Reglerne om fremgangsmåden ved henvisning af elever til vidtgående specialundervisning m.v. findes i den nævnte vejledning om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. De syv bekendtgørelser og cirkulærer om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til folkeskolens elever skal altså læses i sam-

menhæng med vejledningen. I punkt 8 i vejledningen er anført hvilke elevgrupper, der fra 1. januar 1980 modtager undervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, uden særskilt henvisning.

Eventuel henvisning af andre elever til undervisning efter § 19, stk. 2, kan påbegyndes nu med henblik på at få fastslået, om amtskommunen skal sørge for undervisningen.

Når ministeriet har indvundet erfaringer vedrørende den vidtgående specialundervisning m.v., vil en revision af reglerne blive overvejet, herunder om der bør foretages en samling af dem.

3. Efter de nye bekendtgørelsers § 4 er det maksimale elevtal i specialklasser gjort afhængigt af elevernes aldersspredning og undervisningsbehov som følge af funktionshæmninger. På tilsvarende måde bør elevtallet i andre specialklasser med svært handicappede elever afpasses efter elevernes behov og muligheder.

4. De ovennævnte regelsæt om elever i folkeskolen omhandler hver et fysisk eller psykisk handicap, der i større eller mindre grad har hæmmet elevernes udvikling og dermed har vanskeliggjort deres udbytte af folkeskolens almindelige undervisning. Mange elever har imidlertid mere end et handicap eller har et handicap, der ikke umiddelbart falder ind under de funktionshæmninger, som er beskrevet i bekendtgørelserne og cirkulærerne. Det er derfor ikke muligt eller hensigtsmæssigt at opdele alle elever, der får specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, i grupper svarende til de handicap, som de enkelte regelsæt omhandler. Specialundervisning m.v. må tilrettelægges og gennemføres på en sådan måde, at den enkelte elevs samlede behov tilgodeses i overensstemmelse med bekendtgørelserne og cirkulærerne.

5. Undervisningsministeren får efter folkeskolelovens § 3a, stk. 2, bemyndigelse til at godkende, at der tilbydes svært handicappede elever undervisning i 11 år, d.v.s. elever, der får specialundervisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Det er ikke tanken at indføre særlige 11. klasser, hvor eleverne modtager undervisning, der går videre end 10. klas-

se, men der kan tilrettelægges et undervisningsforløb, hvor eleverne i løbet af 11 år får mulighed for at nå det samme som folkeskolens øvrige elever på 10 år, og de pågældende vil eventuelt kunne indstille sig til folkeskolens afsluttende prøver efter 11 år.

6. Som nævnt ovenfor i punkt 1 tilbyder folkeskolen fra 1. januar 1980 specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen. Regler herom samt regler om specialpædagogisk bistand til børn i børnehaveklasser er fastsat i bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om specialpædagogisk bistand til småbørn. Bekendtgørelsen omfatter både almindelig og vidtgående specialpædagogisk bistand.

Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. vil senere udsende en vejledning om specialpædagogisk bistand til småbørn.

7. I de nye bekendtgørelser anvendes udtrykket »skolepsykologisk rådgivning«, mens de ældre regler benytter »skolepsykologen«. I begge tilfælde tænkes på det skolepsykologiske kontor med det personale, som sædvanligvis virker her. Det behøver således ikke at være en skolepsykolog, som foretager alle de omhandlede undersøgelser m.v., men kan f. eks. være en af de til kontoret knyttede skolekonsulenter. Andre sagkyndige kan inddrages i undersøgelsen, jfr. de nye bekendtgørelser § 7, nr. 2.

8. I tilknytning til de fire nye bekendtgørelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand vil der af direktoratet blive udsendt vejledninger om specialundervisning af henholdsvis hørehæmmede, synshæmmede og bevægelseshæmmede elever og elever med sprog- eller talevanskeligheder.

Den undervisningsvejledning, som ministeriet i 1979 udsendte i serien »Undervisningsvejledning for folkeskolen« om specialunder-

visning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder, og ministeriets vejledning af februar 1972 om specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning) samt ministeriets vejledning af maj 1974 om specialundervisning af læseretarderede elever bør læses som omfattende både almindelig specialundervisning m.v. og vidtgående specialundervisning m.v.

9. Man skal henlede opmærksomheden på de nye bestemmelser i folkeskolelovens § 24, stk. 1, hvorefter der på kommunens skoleplan skal optages bestemmelse om specialundervisning efter § 3 a, stk. 2 (undervisning i 11 år), om specialpædagogisk bistand efter § 3 a, stk. 1 (til børn der endnu ikke har påbegyndt skolegangen) og om indretning af specialundervisning efter overenskomst med amtskommunen. Der skal i øvrigt optages bestemmelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 3, stk. 2, på skoleplanen og undervisningsplanen efter reglerne i undervisningsministeriets cirkulære af 3. december 1975 om udformningen af skoleplaner i folkeskolen og ministeriets cirkulære af 9. december 1975 om udformningen af undervisningsplaner i folkeskolen.

10. Regler, om hvilken kommune og hvilken amtskommune udgiften til folkeskolen – herunder til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand – endeligt påhviler, findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 27. november 1979.

Regler om det beløb, som kommunen skal betale til vedkommende amtskommune for børn, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, findes i undervisningsministeriets cirkulære af 27. november 1979 om kommunalt takstbeløb.

Undervisningsministeriet, den 27. november 1979

P. m.v.

V. HAMMER

/ Hanne Saunte

Bekendtgørelse om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen.

I henhold til § 25, stk. 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen, jfr. § 65 i skolestyrelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 462 af 3. september 1974) fastsættes:

§ 1. Er en elev på grund af sygdom eller invaliditet ikke i stand til at følge den almindelige undervisning i folkeskolen, medmindre eleven befordres til og fra skole, påhviler det kommunen efter forhandling med forældrene at sørge for den nødvendige befordring på den efter forholdene mest hensigtsmæssige måde.

Stk. 2. Med de i §§ 2-4 anførte undtagelser indrettes befordringen enten ved aftale om kørsel med vognmand eller eventuelt om sygetransport eller, såfremt forældrene ønsker selv at befordre eleven, således at kommunen bidrager hertil med et med forældrene aftalt månedligt beløb.

Stk. 3. Såfremt det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole, afholder kommunen tillige udgiften ved ledsagerens befordring.

§ 2. I det omfang eleven er i stand til at befordre sig til og fra skolen ved egen hjælp, såfremt der stilles en sygecykel, en kørestol el. lign. hjælpemiddel til elevens rådighed, kan kommunen opfylde sin forpligtelse til at sørge for befordringen ved at afholde udgiften til anskaffelse og vedligeholdelse af det pågældende transportmiddel.

§ 3. Eleven kan endvidere, i det omfang førigheden tillader det, henvises til at benytte offentlige trafikmidler eller en for skolens øvrige elever etableret befordringsord-

ning, såfremt eleven ikke derved får længere ventetid end sammenlagt 1 time daglig. Om nødvendigt må der indrettes særskilt befordring mellem hjemmet eller skolen og nærmeste offentlige trafikmiddel.

§ 4. Skolekommissionen, i København skoledirektionen, kan under hensyn til muligheden for befordring efter § 3 bestemme, at eleven skal optages i en anden skole end elevens distriktsskole. Såfremt sygdommen eller invaliditeten indtræder efter, at eleven har påbegyndt skolegangen, kan overflytning kun ske med forældrenes samtykke.

Stk. 2. Skolekommissionen kan endvidere, hvis det er rimeligt begrundet i elevens førighed og hensynet til skolegangen, med forældrenes tilslutning henvise eleven til at søge optagelse i en tilsvarende privat skole, således at kommunen foruden befordringsudgifterne godtgør forældrene deres udgifter til undervisning og læremidler ved den private skole.

§ 5. Er der tvivl om, hvorvidt en elev på grund af sygdom el. lign. selv kan befordre sig til og fra skole, kan skolen forlange en udtalelse herom fra skolelægen, eventuelt en lægeerklæring.

§ 6. Klage over afgørelser i henhold til denne bekendtgørelse kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet, der træffer den endelige administrative afgørelse. De af de kommunale myndigheder i Københavns og Frederiksberg kommuner truffne afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

§ 7. Bekendtgørelsen træder i kraft den nr. 19 af 4. februar 1965 om folkeskolens
1. august 1976. undervisning af syge og invaliderede børn
Stk. 2. Kapitel II (§§ 8-11) i cirkulære ophæves.

Undervisningsministeriet, den 9. marts 1976.

Ritt Bjerregaard.

/ Frida Horten.

Bekendtgørelse om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2

I henhold til § 25, stk. 3, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 243 af 8. juni 1977 og lov nr. 302 af 8. juni 1978 fastsættes:

§ 1. Til børn og unge under 18 år, som bor eller opholder sig i amtskommunen, og som modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, skal amtskommunen sørge for den nødvendige befordring til og fra skole eller afholde udgifterne i forbindelse hermed efter bestemmelserne i denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Forpligtelsen omfatter såvel børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, som skolesøgende børn og unge.

Stk. 3. Forpligtelsen omfatter befordring mellem skole og hjem eller mellem skole og daginstitution eller formidlet dagpleje i henhold til lov om social bistand. Amtskommunen skal endvidere sørge for den nødvendige befordring eller afholde udgifterne i forbindelse med befordring til og fra undervisningsinstitutioner (taleinstitutter m. fl.)

Stk. 4. I Københavns og Frederiksberg kommuner varetages amtskommunens opgaver efter denne bekendtgørelse af kommunen.

§ 2. Amtsrådet træffer afgørelse om art og omfang af elevens befordringsbehov på grundlag af en udtalelse fra skolelægen eller anden sagkyndig udtalelse om elevens egen befordringsevne.

§ 3. I de tilfælde, hvor en elev efter udtalelsen i henhold til § 2 er i stand til at befordre sig selv til og fra skole, er amtskommunen kun forpligtet til at sørge for befordring, hvis skolevejen opfylder betingelserne i henhold til folkeskolelovens § 25, stk. 1, 1) eller 2). Foretages befordringen ved hjælp af særligt hjælpemiddel, anvendes dog bestemmelsen i § 5.

Stk. 2. Forpligtelsen til at sørge for befordring efter stk. 1, 1. pkt. kan i stedet opfyldes ved at henvise eleven til offentlige trafikmidler eller til en etableret befordringsordning eller ved at godtgøre elevens udgifter til egen befordring.

Stk. 3. I tilfælde af forbigående sygdom, der indebærer, at eleven midlertidigt ikke kan befordre sig selv, anvendes bestemmelserne i §§ 4-6.

§ 4. For elever, som på grund af alder eller fysisk eller psykisk handicap ikke er i stand til at følge den anviste specialundervisning m. v., medmindre de befordres til og fra skole, skal amtskommunen efter forhandling med forældrene sørge for den nødvendige befordring på den efter forholdene mest hensigtsmæssige måde.

Stk. 2. Befordringen kan indrettes enten ved kørsel med vognmand eller eventuelt ved sygetransport eller, såfremt forældrene ønsker selv at befordre eleven, ved, at amtskommunen bidrager hertil med et månedligt beløb, der aftales med forældrene.

Stk. 3. Hvis det er nødvendigt, at eleven følges til og fra skole eller ledsages under befordringen med bil, bus eller andre befordringsmidler, skal amtskommunen sørge for, at de nødvendige ordninger etableres og afholde de hermed forbundne udgifter.

§ 5. Hvis eleven er i stand til ved hjælp af særligt hjælpemiddel (elkørestol, sygecykel eller lign.) at befordre sig til og fra skole ved egen hjælp, kan amtskommunen opfylde sin pligt til at sørge for befordring efter § 4 ved at afholde udgifterne til befordringen.

§ 6. Hvis elevens fysiske eller psykiske handicap tillader det, kan eleven henvises til

at benytte offentlige trafikmidler eller etableret skolebefordring i det omfang, dette ikke medfører urimelig lang befordrings- og ventetid. Om nødvendigt må der indrettes særskilt befordring mellem hjemmet eller skolen og nærmeste offentlige trafikmiddel.

§ 7. Afgørelser, som amtsrådet – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsen – træffer i henhold til denne bekendtgørelse, kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 8. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1980.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Bilag VII

Undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 22. november 1979.

Cirkulæreskrivelse om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.

(Til skolemyndighederne, ledere af skolepsykologiske kontorer og samtlige skoler/kurser, som afholder folkeskolens afsluttende prøver).

I henhold til § 41 i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v., som ændret ved bekendtgørelse af 8. oktober 1979, kan direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m.v. tillade fravigelser af de i bekendtgørelsen givne regler, herunder ændring af prøveformer ved de mundtlige og praktiske prøver.

Tilladelse til individuel fravigelse af bekendtgørelsens bestemmelser vil af direktoratet blive givet til elever med handicap, der gør en sådan fravigelse nødvendig.

Af hensyn til afgangsbetisets informative værdi vil der til den enkelte tilladelse blive knyttet en bemærkning om, på hvilken måde det skal fremgå af dette bevis, at eleven har opnået en dispensation.

Ansøgning om tilladelse til individuel fravigelse af de i forbindelse med prøvernes gennemførelse fastsatte regler må foruden begrundelse indeholde angivelse af fravigelsens ønskede omfang og være forsynet med påtegning fra den stedlige skolepsykologiske rådgivning.

Ansøgningen må normalt være direktoratet i hænde senest den 1. februar for så vidt angår prøver i den ordinære prøvetermin og senest den 1. oktober for så vidt angår prøver i den ekstraordinære prøvetermin.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Direktoratet for folkeskolen,
folkeoplysning, seminarier m.v., den 22. november 1979.

Liselotte P. d. V. Heslet Sestoft
Liselotte Heslet Sestoft

Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne

I henhold til § 1, stk. 2, og § 2, stk. 1, samt § 3, stk. 5, i lov nr. 301 af 8. juni 1978 om specialundervisning for voksne fastsættes:

1. Specialundervisning oprettet af amtskommunerne samt Københavns og Frederiksberg kommuner

§ 1. Amtsrådet skal sørge for specialundervisning og specialpædagogisk bistand efter undervisningspligtens ophør til personer med fysiske eller psykiske handicap, som bor eller opholder sig i amtskommunen, for så vidt de ikke modtager tilsvarende undervisning oprettet på privat initiativ i medfør af afsnit II i denne bekendtgørelse eller i henhold til anden lovgivning.

Stk. 2. Amtsrådet skal – evt. efter overenskomst med andre i henhold til § 1, stk. 3, i loven om specialundervisning for voksne – sørge for specialundervisning og specialpædagogisk bistand til personer med fysiske eller psykiske handicap, der bor på amtskommunens døgninstitutioner for voksne med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, oprettet i henhold til lov nr. 333 af 19. juni 1974 om social bistand som ændret senest ved lov nr. 258 af 8. juni 1978.

§ 2. Formålet med undervisningen m. v. er at afhjælpe eller begrænse virkningerne af handicappet (kompenserende specialundervisning).

Stk. 2. Der kan i tilknytning til den kompenserende specialundervisning etableres undervisning, som er tilrettelagt under hensyntagen til deltagerens handicap (hensyntagne specialundervisning).

Stk. 3. I forbindelse med specialundervisningen stilles pædagogiske hjælpemidler til rådighed for deltagerne, ligesom der kan ydes rådgivning til deltagerne, deres pårørende og andre.

§ 3. Specialundervisningen kan gives som enkeltmandsundervisning eller på hold (klasser).

Stk. 2. Antallet af deltagere må ikke overstige 6 på hvert hold, medmindre der foreligger særlige forhold.

Stk. 3. Undervisningsministeriet kan efter forhandling med socialministeriet i særlige tilfælde godkende, at undervisningen indrettes i kostskoleform.

Stk. 4. Undervisningen skal være tilrettelagt i overensstemmelse med en af direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. udsendt vejledning.

§ 4. Undervisningsinstitutioner og skoler med undervisning efter § 1 opføres på planen for amtskommunernes skolevæsen og undervisningsvirksomhed m. v., jfr. skolestyrelseslovens § 40, stk. 2. Planen skal indeholde oplysning om:

1. Institutionernes eller undervisningens geografiske placering.
2. De former for specialundervisning, der tilbydes.
3. Antallet af leder- og lærerstillinger ved institutionerne og disses aflønning.

§ 5. Anmodning om specialundervisning kan fremsættes over for amtsrådet eller vedkommende undervisningsinstitution af den pågældende person, hans forældre eller an-

dre pårørende, de sociale myndigheder, sundhedsmyndighederne eller andre, der har kendskab til personens behov for specialundervisning. Sker henvendelse til en undervisningsinstitution, foretager denne indberetning til amtsrådet.

Stk. 2. Amtsrådet foranlediger iværksat en pædagogisk-psykologisk undersøgelse med henblik på eventuel fremsættelse af forslag om undervisning. I undersøgelsen indgår samtale med den pågældende selv og eventuelt hans pårørende samt drøftelser med særligt sagkyndige, sociale myndigheder m.v., som kan give oplysninger til brug for vurderingen af den pågældendes behov for specialundervisning og for tilrettelæggelsen af undervisningsstilbud. I tilfælde, hvor en lægelig undersøgelse er af betydning for undervisningens tilrettelæggelse, indhentes udtalelse fra behandlende læge eller specialklinik. På grundlag af undersøgelsen udarbejdes forslag om undervisningens form, indhold og omfang.

Stk. 3. Amtsrådet – eller efter dets bemyndigelse andre – træffer på grundlag af forslaget beslutning om iværksættelse af specialundervisningen.

II. Specialundervisning oprettet på privat initiativ

§ 6. Der kan på privat initiativ tilbydes kompenserende specialundervisning, jfr. § 2, stk. 1, for personer over 18 år med fysiske eller psykiske handicap. Der kan dog ikke tilbydes kompenserende specialundervisning på institutioner, der er omfattet af § 1, stk. 2. Unge under 18 år, der skønnes at kunne følge undervisningen, kan optages, hvis det ikke er muligt eller rimeligt at henvise dem til anden undervisning.

Stk. 2. Amtsrådet godkender specialundervisningen. Undervisningen skal oprettes, hvis mindst 2 deltagere har meldt sig, og betingelser i §§ 7-11 samt §§ 17 og 18 er opfyldt.

Stk. 3. Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. udsender vejledende retningslinjer om undervisningen.

§ 7. Undervisningen skal være tilrettelagt efter en plan, som er udarbejdet med henblik på et eller flere handicap. Planen skal angive, hvilke persongrupper den henvender sig til.

§ 8. Antallet af deltagere må ikke overstige 6 på hvert hold, og der skal ved fastsættelsen af deltagerantallet tages hensyn til sværhedsgraden af deltagernes handicap.

Stk. 2. Hvor pædagogiske hensyn gør det ønskeligt, og hvor ansøgningen har foreligget sammen med en ansøgning om godkendelse af holdene, kan samlæsning af flere hold i et nærmere angivet timetal godkendes.

§ 9. For hvert hold skal undervisningsvirksomheden omfatte mindst 20 timer, og der skal være et rimeligt forhold mellem undervisningens mål og timetal.

§ 10. Lederne og lærerne skal opfylde uddannelseskravene og aflønnes efter derom gældende regler.

§ 11. Amtsrådet godkender budgetter og regnskaber vedrørende administration, undervisningsmidler m. v. i forbindelse med oprettelse og gennemførelse af undervisningen.

Stk. 2. Forslaget til budget udarbejdes af initiativtageren på et af amtsrådet godkendt skema og indsendes til amtsrådet inden en af dette fastsat frist.

§ 12. Amtsrådet kan på grundlag af udtalelser fra særligt sagkyndige afgøre, hvorvidt en person er berettiget til at deltage i specialundervisningen.

§ 13. Til imødegåelse af initiativtagernes daglige udgifter til undervisningen kan amtsrådet udbetale forskud efter særlig aftale.

§ 14. Det er en betingelse for, at udgifterne dækkes af amtsrådet, at der er søgt om godkendelse inden holdets start eller senest inden 3. mødegang, og at undervisningen er gennemført i overensstemmelse med planen for undervisningen, jfr. § 7.

Stk. 2. Hvis initiativtageren ikke kan ansøge om godkendelse, før undervisningen begynder, skal vedkommende sende en anmeldelse af den påtænkte undervisning til amtsrådet.

Stk. 3. Til brug for opgørelsen af det læste timetal skal der for hvert hold føres en liste, hvor læste timer og deltagerfremmødet registreres. Listen skal findes i lokalet.

§ 15. Amtskommunale, kommunale og statslige lokaler samt lokaler tilhørende private undervisningsinstitutioner, hvis udgifter afholdes af det offentlige, skal stilles til rådighed til brug ved undervisningen, såfremt initiativtageren ikke råder over egnede lokaler til virksomheden. Lokalerne skal stilles til rådighed gratis med lys, varme, rengøring, fornøden skolebetjentbistand og bestående udstyr.

Stk. 2. Lokalerne skal kun stilles til rådighed for undervisningen i det omfang, sådan anvendelse kan forenes med de formål, lokalerne i øvrigt skal tjene.

§ 16. Amtsrådet kan yde tilskud efter reglerne i stk. 2 og 3 til driftsudgifter til private lokaler – dog ikke private hjem – der ikke omfattes af reglerne i § 15, og som benyttes til godkendt specialundervisning for voksne.

Stk. 2. Følgende driftsudgifter dækkes fuldt ud:

1. Egne lokaler og udendørsanlæg:
 - a. Renter af prioritetsgæld.
 - b. Skatter, afgifter og forsikringer vedrørende ejendommen.
 - c. Udgifter til ordinær vedligeholdelse, opvarmning, belysning og rengøring og til eventuelt fornødent tilsyn.
2. Lejede, private lokaler og udendørsanlæg:
 - a. Det aftalte lejebeløb.
 - b. Afholdte udgifter til ordinær vedligeholdelse ifølge lejekontrakten, til opvarmning, belysning og rengøring og til eventuelt fornødent tilsyn.

Stk. 3. Forinden beregning af lokaletilskud i henhold til stk. 2 fradrages eventuelle lejeller fremlejeindtægter.

III. Fælles bestemmelser

§ 17. Specialundervisningen kan tilrettelægges på alle ugens dage både i dag- og af-

te timerne, og den kan tilrettelægges i skoleform, evt. kostskoleform, jfr. § 3, stk. 3, dog med højst 8 timers daglig undervisning.

§ 18. Undervisningslokalet skal med hensyn til størrelse, beskaffenhed og udstyr være egnet til vedkommende form for specialundervisning.

Stk. 2. Undervisning i deltagerens hjem kan finde sted i særlige tilfælde.

§ 19. Amtskommunen afholder udgifterne ved undervisningsvirksomheden. De fornødne undervisningsmidler skal stilles gratis til rådighed for deltagerne.

Stk. 2. Afholder amtskommunen udgifter til undervisning af personer, der er hjemmehørende i en anden amtskommune, kan amtsrådet kræve godtgørelse fra den amtskommune, hvor den pågældende er hjemmehørende.

Stk. 3. Om befordring mellem hjem og undervisningsinstitution eller skole gælder reglerne i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om befordring af voksne, der modtager specialundervisning.

§ 20. I Københavns og Frederiksberg kommuner varetages amtsskolen og kommunens efter denne bekendtgørelse af kommunen.

§ 21. Klage over amtsrådets – i Frederiksberg kommune kommunalbestyrelsens – afgørelser kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet.

§ 22. Bekendtgørelsen træder i kraft 1. januar 1980.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde fravige bestemmelserne i bekendtgørelsen.

Undervisningsministeriet, den 22. oktober 1979

P.m.v.

BJ. BRYNSKOV

/ Hanne Saunte

Nogle love og bestemmelser af betydning for specialundervisning

Bilag IX

Lov om folkeskolen nr. 313, 26. juni 1975 (med ændring – lov nr. 302 – af 8. juni 1978 overtagelse af særforborgsundervisningen)

Cirkulære om ændring af lov om folkeskolen, om specialundervisning for voksne og om ændring af lov om fritidsundervisning m.v. 31. oktober 1978.

Bekendtgørelse om hvilken kommune og hvilken amtskommune udgifterne til folkeskolen endeligt påhviler, nr. 482, 27. november 1979.

Cirkulære om kommunalt takstbeløb i henhold til folkeskolelovens § 40, stk. 2, 27. november 1979 (takstbeløbet reguleres årligt).

Bekendtgørelse af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v., nr. 24, 20. januar 1978.

Cirkulære om ændring af skolestyrelsesloven, 26. februar 1980.

Cirkulære om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning, 4. februar 1972).

Cirkulære om folkeskolens specialundervisning af læseretarderede elever, 22. maj 1974.

Cirkulære om deling af klasser for 1. – 7. skoleår ved undervisningen i dansk, regning og fremmedsprog (deletimer), 21. februar 1972, § 3.

Bekendtgørelse om folkeskolens supplerende undervisning af tilflyttede elever m.fl., 5. marts 1976.

Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning af fremmedsprogede elever, 8. marts 1976.

Bekendtgørelse om sygehusundervisning for elever i folkeskolen og visse private skoler, 10. marts 1976 (som ændret ved bekendtgørelse nr. 504 af 9. oktober 1978).

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder nr. 415, 25. august 1978.

Cirkulære om befordring af elever i folkeskolen, 26. november 1980.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 9. marts 1976 om befordring af syge og invaliderede elever i folkeskolen.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 435 af 22. oktober 1979 om befordring af børn og unge, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder, nr. 436. 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse nr. 437 af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til bevægelseshæmmede elever.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til synshæmmede elever, nr. 438, 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand til hørehæmmede elever, nr. 439, 22. oktober 1979.

Undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 27. november 1979 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand.

Vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 om henvisning efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Undervisningsministeriets cirkulære af 22. november 1979 om tilladelse til individuel fravigelse af reglerne om gennemførelse af folkeskolens afsluttende prøver.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 21. februar 1980 om standpunktsbedømmelse m.v. af elever, der modtager specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen.

Vejledninger

Vejledning om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning), februar 1972.

Vejledning om folkeskolens specialundervisning af læseretardedede elever, maj 1974.

Undervisningsvejledning for folkeskolen nr. 35, specialundervisning, Folkeskolens Læseplanudvalg.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, sygeundervisning, 29. august 1977.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialundervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder, 25. maj 1979.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, fremmedsprogede elever, 1979.

Vejledning om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn, 1980.

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder, 1980

Undervisningsvejledning for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til synshæmmede elever, 1982.

Undervisningsvejledning for folkeskolen for folkeskolen, specialpædagogisk bistand til hørehæmmede elever, 1982.

Ungdoms- og voksenundervisning

Lov om specialundervisning for voksne, nr. 301, 8. juni 1978.

Lov om ændring af lov om fritidsundervisning m.v., nr. 300, 8. juni 1978.

Cirkulære om ændring af lov om folkeskolen, om lov om specialundervisning for voksne og om ændring af lov om fritidsundervisning, 31. oktober 1978.

Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne, nr. 434, 22. oktober 1979.

Bekendtgørelse om befordring af voksne, der modtager specialundervisning, nr. 440, 22. oktober 1979.

Cirkulære om udbygningsplaner for specialundervisning for voksne, 20. december 1979.

Vejledende retningslinier for udarbejdelse af udbygningsplaner for specialundervisning for voksne, december 1979.

Vejledning vedr. ungdomsskolens specialundervisning, december 1979.

Bilag X

Litteraturliste

- Aschmoneit, W., Günter Böckmann,
Konrad Josef, Wolf-Rüdiger Walburg:*
Praktisk støtte til barnets udvikling,
Gyldendal, 1980.
- d'Avignon, M.:*
Barn med ryggmærksbræk, PBU,
Stockholm, 1970
- Ayres, Jean:*
Sensory Integration and Learning
Disorders 1972/73 Western Psycho-
logical Services (International Book
Number 0-87.244-303-3)
- Brandt, S., m.fl.:*
Cerebral parese, F.A.D.L., 1975
- Crickmaj, M.C.:*
Speech therapy and the Bobath ap-
proach to cerebral palsy, C.C. Tho-
mas, Springfield, Illinois, 1970
- Cullberg, Johan:*
Krise og udvikling, Reitzel, 1976
- Dahms, Anne-Grethe og Ulla Jæger:*
Motorik og sprog, Borgen, 1976
- Dahms, Anne-Grethe og Ulla Jæger:*
Syng, leg, lær, Borgen, 1978
- Dal-Frederiksen, P. E.:*
Fumlere – Tumlere og Idræt, Forlaget
Duo, 1982
- Davies, E.:*
- Principles of treatment of speech di-
sorders in cerebral palsied children,
Clinics in developmental medicine,
13. 1964, s. 175–178.
- Elbek, Alice og Jytte Jor dal:*
På elevens betingelser, Berlingske
Forlag, 1980
- Erikson, Erik H.:*
Barnet og samfundet, Reitzel, 1975
- Finnie, Nancie R.:*
Børn med cerebral parese, Borgen,
1977
- Fällstrom, Kerstin og Anders Møller og
Erling Nyman:*
Det bevægelseshæmmede barn og
familien, Forum, 1979
- Galyas, Karoly m.fl., red.:*
Kommunikation för gravt talhandi-
kappede, Handikappinstituttet, 1982
- Grunnskolerådet:*
Bevægelseshemninger og andre fysi-
ske funktionshemninger hos skole-
barn, Universitetsforlaget, Oslo, 1982.
- Holle, Britta:*
Normale og retarderede børns moto-
riske udvikling, Munksgaard, 1977
- Holle, Britta:*
Læse/skriveparat, Munksgaard, 1981

- Hviid, Jørgen:*
Frihed til at være handicappet, Gyldendal, 1976
- Johansson, Birgitte og Gun-Britt Larsson:*
Børns tanker om døden, Gyldendal, 1978
- Jordal, Jytte:*
Funktionel undervisning, Gjellerup, 1975
- Jordal, Jytte og Marchen Møller:*
Luria-studier, Gyldendal, 1976
- Lou, J. C.:*
Neurologi og Udvikling, Gyldendals Pædagogiske Bibliotek, 1976
- Luria, A. R. og F.J. Judovic:*
Sproget og barnets udvikling, Munksgaard, 1971
- Møller, Marchen:*
Erik H. Erikson, Forum, 1979
- Møller, Marchen:*
Indlæringsvanskeligheder hos børn, Gjellerup, 1976
- Piaget, Jean:*
Barnets psykiske udvikling, Reitzel, 1977
- Wolff, Susan:*
Børn under stress, Forum, 1971
- Svendson, Poul, red.:*
Skolemiljø, en håndbog om skolens fysiske miljø, Finn Suensons Forlag, 1979
- Den centrale rådgivningstjeneste for skolebyggeri:*
Skoleindretning for elever med handicap, 1980

Bøger om handicappede for større børn og voksne

By, Sverre:	Sportspladsen, Det Danske Forlag, 1961
Christiansen, Karl O.:	Anderledes – om afvigelser og afvigere, Munksgaard, 1977
Dall, Bente:	Thomas fra Korea, Munksgaard, 1975
Hansen, Børge:	Rameduse, Palpe, 1972
Little, Jean:	En hund til Sally, Gyldendal, 1966
Madsen, Susanne Lembrecht:	Jeg så tyven, Gyldendal, 1982
Madsen, Susanne Lembrecht og Poul Jørgensen:	En spastikers skoledag, Gyldendal AV lyddias, 1982
Peterson, Hans:	Liselotte, Gyldendal, 1968
Peterson, Hans:	Liselotte og de andre, Gyldendal, 1966
Peterson, Hans:	Liselotte og Giraffen, Gyldendal, 1963
Rasp-Nuri, Grace:	Sulvia, Hernov, 1969

Pjecer

fra Komiteen for Sundhedsoplysning, Østerbrogade 115, 2100 København O:

Det bevægelseshæmmede barn (heri findes en fyldig adresseliste om undervisningsmuligheder, sygdomsbekæmpende organisationer, foreninger m.v.)

Gangbesværet

Hjælpe midler til handicappede og ældre

Socialstyrelsens Hjælpe midde linformation

Tidsskrifter

Crisis, Foreningen af lærere ved sygeundervisning, Mosebuen 56, 2820 Gentofte
tlf. (01) 67 87 46

Landsforeningen til Bekæmpelse af Cystisk Fibrose, Australiensvej 33, 2100
København Ø. Cystisk Fibrose, Medlemsblad for de Nordiske Riksföreningerna

Dansk Epilepsiforening, Admiralgade 15, 1066 København K., tlf. (01) 13 15 20
Tidsskrift for epilepsi

Focus, Forlaget Duo I/S, Enemærket 66, 8240 Risskov

Handicapinformation, Dansk Handicap Idrætsforbund, Idrættens Hus, 2600
Glostrup

Nyt fra Muskelsvindfonden, Vestervang 41, 8000 Århus C., tlf. (06) 14 59 41

Spastikeren, Foreningen for spastisk lammede, Jernbane Alle 45, 2720 Vanløse
tlf. (01) 71 03 33

Vanførebladet, Landsforeningen af Vanføre, Hans Knudsens Plads 1, 2100
København Ø., tlf. (01) 29 35 55

Katalog over hjælpemidler:

Folkeskolens Materialelaboratorium, Østre Kirkevej, 7400 Herning tlf. (07) 22 03
35

Socialstyrelsen: Hjælpemidler til gamle og ældre

Undervisningsvejledning for folkeskolen

1976

1. Dansk
2. Fremmedsprog
3. Undervisningsmidler
4. 1.-2. klassetrin
5. Idræt
6. Formning
7. Sløjd
8. Håndarbejde
9. Hjemkundskab
10. Musik
11. Geografi
12. Biologi
13. Kristendomskundskab
14. Fysik/kemi
15. Regning/matematik
16. Børnehaveklasser
17. Færdslære
18. Fremmede religioner og andre livs-anskuelser
19. Uddannelses- og erhvervsorientering
20. Sundhedslære
21. Maskinskrivning
22. Fotolære
23. Drama
24. Filmkundskab
25. Motorlære
26. Arbejds-kendskab
27. Elektronik
28. Barnepleje

1977

1. Klasselærerfunktionen
2. Samarbejde mellem skole og hjem
3. Samtidsorientering
4. Historie
5. Sygeundervisning

1979

1. Fremmedsprogede elever
2. Specialundervisning

1980

1. Specialpædagogisk bistand til småbørn
2. Ikke-fagdelt undervisning i historie, geografi og biologi
3. Specialpædagogisk bistand til elever med sprog- eller talevanskeligheder

1981

1. Historie

1982

1. Specialpædagogisk bistand til elever med synsvanskeligheder
2. Specialpædagogisk bistand til elever med hørevanskeligheder
3. Specialpædagogisk bistand til elever med bevægelsesvanskeligheder

Med hensyn til *seksualoplysning* henvises til »Vejledning om seksualoplysning i folkeskolen«, Folkeskolens Læseplansudvalg 1971.

Vedrørende spørgsmål om *undervisningslokaler* udformning og indretning henvises til »Projekteringsgrundlag for folkeskoler«, Folkeskolens Byggeudvalg 1973.